

УДК 373.2.015.31:330.131

DOI 10.31494/2412-9208-2021-1-1-120-130

**FORMATION OF CULTURAL CONSUMPTION SKILLS
IN OLDER PRESCHOOL CHILDREN IN THE CONTEXT OF ECONOMIC
EDUCATION**

**ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КУЛЬТУРНОГО СПОЖИВАННЯ
У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ
ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Yuliia KALUHINA,
postgraduate student

Юлія КАЛУГІНА,
аспірантка

yuliya@mdpu.org.ua

<https://orcid.org/0000-0001-5553-8383>

*Bohdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University*

*Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

✉ 20, Hetmanska St.,
Melitopol, Zaporizhia region, 72312

✉ вул. Гетьманська, 20,
м. Мелітополь, Запорізька обл.,
72312

Original manuscript received: March 17, 2021

Revised manuscript accepted: April 20, 2021

ABSTRACT

Today it is important to start the formation of cultural consumption skills from preschool age and is an urgent process, because untimeliness can negatively affect the formation of basic personality characteristics, slows down the acquisition of life social experience.

The article is a review, which highlights the problem of consumer knowledge in older preschool children in the context of economic education. The purpose of the article is to highlight, analyze and characterize the main skills of consumer culture as a basis for mastering the basics of economic competence of children in the developmental environment of preschool and family. To achieve this goal, we have identified a number of tasks: to clarify the basic concepts of "consumption culture", "economic culture", "economic education"; to substantiate the interdependence of the processes of economic consumption and education; to determine the principles and psychological and pedagogical prerequisites for the formation of cultural consumption skills in older preschool children.

The relevance of this topic is that in the global spread of mass culture, the key values of which are entertainment and consumption, it is necessary to direct the younger generation to clearly form in older preschool children socially significant values, knowledge, norms and patterns of behavior, the right combination material and spiritual, which should become a purposeful and systematic pedagogical process.

The formation of the foundations of consumer culture in older preschool children is seen as a process of purposeful, systematic interaction of adults (educators, parents) and pupils, during which children acquire sustainable skills of consumer culture in everyday life, society, and various activities.

The article investigates the need to form a culture of consumption in classes on economic education of children in preschool education. The analysis of the last researches and publications on a problem of formation of consumer representations is

carried out. The peculiarities of preparing preschoolers to acquire basic knowledge of economics are revealed and the relationship between economic education and consumption culture is clarified.

Key words: *consumption skills, consumption culture, economic culture, economic upbringing, economic competence.*

Вступ. Елементи початкової економічної освіти дітей в умовах сьогодення слід розглядати як мікрофактор їхньої соціалізації, що має значний вплив на становлення особистості дитини, формує її ставлення до матеріальних і духовних цінностей суспільства. Актуальність теми полягає в тому, що в умовах глобального поширення масової культури, ключовими цінностями якої виступають розваги та споживання, необхідно спрямовувати на чітке формування в дітей старшого дошкільного віку соціально значущих цінностей, знань, норм і зразків поведінки, правильного поєднання в споживанні матеріального і духовного, що має стати цілеспрямованим і систематичним педагогічним процесом.

Питання формування споживчих знань у дітей старшого дошкільного віку висвітлено в дослідженнях, присвячених економічному вихованню дошкільників (О. Галахова, Т. Галговська, В. Гербова, Н. Грама, Г. Григоренко, Р. Жадан, Н. Кривошея, Ю. Лелюк, Л. Лохвицька, Н. Побірченко, А. Сазонова, І. Сасова, Г. Шатова та ін.). Питання дошкільної педагогіки в закладах дошкільної освіти показано переважно в публіцистичних та практико зорієнтованих джерелах та ін.

Культуру споживання загалом можна визначити як сукупність матеріальних та духовних благ, знань, норм і цінностей споживчої поведінки, які встановилися в суспільстві.

Мета статті – висвітлити, проаналізувати та охарактеризувати головні навички культури споживання як підґрунтя до оволодіння основами економічної компетентності дітей у розвивальному середовищі закладу дошкільної освіти та сім'ї.

Для реалізації поставленої мети ми виокремили ряд **завдань**: уточнити основні поняття "культура споживання", "економічна культура", "економічне виховання"; обґрунтувати взаємозалежність процесів економічного споживання та виховання; визначити принципи та психолого-педагогічні передумови формування споживчих уявлень у дітей старшого дошкільного віку.

Методи та методики дослідження. Аналіз, узагальнення, систематизація теоретичних положень розкритих в офіційних документах, науковій та навчально-методичній літературі; узагальнення власного педагогічного досвіду, а також аналіз практичних напрацювань щодо формування споживчих уявлень у дітей старшого дошкільного віку в контексті економічного виховання.

Результати та дискусії. За останні кілька десятиліть значно збільшилася кількість дітей, які вміють грамотно робити покупки та володіють при цьому досить великими доходами. Звичайно, немає нічого

поганого в тому факті, що батьки дають гроші дітям, однак при цьому повинні усвідомлювати їх цінність і розуміти, звідки вони беруться.

Культуру споживання можна визначити як сукупність матеріальних та духовних благ, знань, норм і цінностей споживчої поведінки, які встановилися в суспільстві. Культура споживання має динамічний процес, розвиток якого здійснюється на базі задоволення потреб у діяльності, культурі, цінностях тощо. Це також надіндивідуальна реальність, що створюється людьми як безпосередньо, так і за допомогою соціальних інститутів – держави, бізнесу, навчання тощо. Гармонізація естетичних, пізнавальних і моральних потреб – необхідна умова формування культури споживання особистості.

У нормативних освітніх документах (Закони України "Про освіту", "Про дошкільну освіту", "Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.", "Базовий компонент дошкільної освіти" тощо) наголошено, що метою сучасної дошкільної освіти є формування різнобічно розвинутої, життєво компетентної особистості, яка здатна діяти в повсякчас змінюваному довкіллі. Серед завдань виховання й розвитку дітей дошкільного віку виокремлено й такі: формування в дітей дошкільного віку безпеки праці, оволодіння навичками практичної діяльності, основами культури споживання.

У зв'язку з реформуванням освіти й усвідомленням ученими значущості проблеми економічного виховання в теорії та практиці педагогіки на сучасному етапі активізувався науковий пошук ефективних навчальних технологій. Здебільшого, наукові дослідження присвячено таким проблемам: вивченню окремих економічних понять побутово-господарської діяльності (О. Низковська, М. Ібрагімова, Н. Кривошея); формуванню нового типу економічного мислення (І. Прокопенко, А. Іванова); розвитку ощадливості в аспекті екологічного виховання (Н. Корнеева); розробці найоптимальніших форм і методів навчання дошкільників (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Грама, Г. Григоренко, В. Москаленко); формуванню економічної грамотності в дітей дошкільного віку, підготовці педагогів дошкільного закладу до економічного виховання дітей (Р. Жадан, Н. Грама, Г. Григоренко, А. Сазонова).

Високий рівень економічної культури забезпечується засвоєнням економічних знань через набуття первинного економічного досвіду, формування якого розпочинається тоді, коли дитина виконує самостійні вольові дії, налагоджує взаємодію з іншими суб'єктами соціальної дійсності та на цій основі засвоює певні знання й опановує вміння. Це стає можливим уже в старшому дошкільному віці, тому що діти починають виділяти себе в системі взаємовідносин завдяки предметно-операційній діяльності.

Комплекс питань, пов'язаних із визначенням завдань, методів, прийомів ознайомлення дошкільників з основами споживацьких знань, розглянуто в сучасних дослідженнях, які свідчать про необхідність її упровадження з дошкільного віку, коли діти отримують первинний

досвід в елементарних економічних відносинах (Курак. Є., Лохвицька Л., Сасова І., Сазонова А., Смоленцева А., Шатова А. та інш.).

Культура впливає на всі види людської діяльності. Існує культура праці та побуту, економічна і соціальна культура, культура сімейних відносин і т. д.

Одним з видів є культура споживання – це наявна в певному суспільстві форма використання її членами всієї сукупності споживчих благ. Вона включає в себе переконання про споживчі цінності та норми, які регулюють звички покупців, що виникають при постійному споживанні товарів, споживчі права та обов'язки.

Як вважає Л. Лохвицька, формування основ споживчих знань є умовою успішного входження дошкільників у соціальне середовище, яке необхідно реалізовувати як в умовах роботи дошкільних навчальних закладів, так і в родинному колі (Лохвицька, 2009: 97-102).

Існує велике розмаїття методів та способів формування в дітей споживчих навичок в умовах закладу дошкільного навчання. Першим і головним методом є гра як провідний вид діяльності дошкільників, також це можуть бути заняття, технічні засоби навчання, усна народна творчість та різноманітні педагогічні технології:

- мультимедійні (Р. Гуревич (Гуревич, 2004), М. Жалдак);
- імітаційно-ігрові (В. Гузєєв (Гузєєв, 1996), Л. Савченко (Кондрашова, 2001));
- проєктні (В. Кондратюк, О. Стадник);
- колективне творче навчання (О. Когут) та ін.

Також однією зі складових ознайомлення дітей із навичками правильного споживання є ознайомлення з таким видом діяльності, як сортуванням сміття.

Потрібно говорити дітям, що це принесе дуже багато користі для навколишнього середовища та нашої планети в цілому. Адже саме ці навички потрібно формувати вже з дитинства. Якщо купувати продукти, не думаючи, то від того, що ми сортуємо сміття, кількість його не зменшиться. Дітям завжди треба пояснювати: "Чим менше ми приносимо сміття в будинок, тим менше його потрібно сортувати та викидати". Наприклад, це може бути екосумка для шопінгу замість пластикового пакета, у магазині віддавати перевагу продуктам в упаковці, яка підлягає повторній переробці. Головне – пояснювати сенс цього доступно, але бути послідовним.

Незважаючи на певні кроки в розвитку споживчої освіти в загальноосвітніх закладах, залишається низка проблем у цій сфері. Науковці О. Гриценчук, О. Овчарук рекомендували, зокрема, такі заходи підтримки та оновлення освітньої політики в галузі споживчої освіти (Гриценчук, 2007: 22):

1) для застосування цілісного підходу щодо впровадження споживчої освіти науковим та відомчим освітнім установам необхідно розробити концепцію споживчої освіти, до якої ввійшло б по ступеневе

впровадження споживчої освіти, починаючи з початкового ступеня закладів дошкільної освіти;

2) змінене законодавство у сфері прав споживачів досі не відображено в навчальних програмах та відповідній навчально-методичній літературі;

3) спрямованість змісту освіти на засвоєння системи знань, що традиційно склалась донедавна, не відповідає вимогам часу;

4) важливим чинником для впровадження елементів споживчої освіти є те, що споживча освіта як елемент основ економічних та правових знань може бути одним з ефективних механізмів формування свідомого громадянина сучасного суспільства;

5) під час розробки навчальної програми та курсу з питань споживчої освіти треба врахувати вже наявні програми й курси та доповнити його там, де цей аспект не було закладено;

6) підготовка вихователів є важливим елементом успішного просування споживчої освіти в ДЗО.

Отже, формування основ споживчих знань з дошкільного віку вважаємо актуальним, невідкладним завданням, бо несвоєчасність цього процесу може негативно позначитися на формуванні основних характеристик особистості, загальмує набуття життєвого соціального досвіду.

Робота з формування основ споживчих знань має проводитися в тісній взаємодії з родинними дітьми. Дошкільний навчальний заклад має специфічні особливості та можливості цілеспрямованої педагогічної діяльності щодо економічної освіти дошкільників. Вивчення досвіду роботи ДНЗ свідчить, що в цілому вона проводиться епізодично й зводиться лише до розгляду окремих понять (гроші, магазин, банк). Складність такого становища полягає в тому, що вивчення економіки в дошкільних закладах не є обов'язковим. Це також стосується і проблеми формування основ споживчих знань. Бо саме з дошкільного віку діти повинні мати уявлення про свої потреби та потреби своєї родини, розуміти, що вони безмежні, а можливості для їх задоволення – обмежені, уміти співвідносити свої бажання та можливості родини їх задовольнити. Дошкільники можуть робити висновки щодо значення товарів і послуг у житті людини, особливостей різних професій.

Вихованість основ культури споживання в дітей старшого дошкільного віку як процес цілеспрямованої, систематичної взаємодії дорослих (вихователів, батьків) і вихованців, під час якої відбувається набуття дітьми стійких навичок культури споживання в побуті, соціумі, різних видах діяльності (Богдан, 2015: 124).

Споживча соціалізація в сім'ї може відбуватися декількома методами.

1. Інструктування дітей батьками та старшими в сім'ї щодо поведінки (покупок і використання товарів).

2. Відтворення дитиною поведінки іншого, моделі, в ході спостереження за іншими членами сім'ї. Діти, як правило, переймають звички своїх батьків і імітують їх поведінку. Це стосується також

харчування, ставлення до занять фізкультури та спорту, проведення дозвілля, куріння, вживання алкоголю, покупок і споживання інших товарів і послуг.

3. Інтерпретація батьками інформації, адресованої споживачам, пояснення дітям насамперед комунікативних повідомлень рекламного характеру.

4. Спільні покупки батьків і дітей, коли діти беруть участь безпосередньо в придбанні товарів і послуг, а дорослі при цьому пояснюють критерії того чи іншого вибору.

5. Прямий досвід дітей. Унаслідок зайнятості батьків діти частіше здійснюють покупки. Тому сьогодні процес споживчої соціалізації відбувається швидше.

Батькам треба допомагати дітям бути підприємливими та винахідливими. Підприємець – це людина, яка організовує свою справу та управляє ним за власною ініціативою, на свій страх і ризик. Більшість батьків хочуть, щоб їх дітям були знайомі з такими поняттями, як "організація", "управління", "ініціатива" і "ризик". Кращий спосіб познайомити малюків з подібними речами – розвивати в них навички ділової етики.

Підприємлива дитина, виростаючи, володіє творчими навичками, умінням ризикувати, мислити нестандартно. Як виховати в дитині світогляд підприємця? Ось кілька порад батькам:

- Привчіть дитину цінувати кожна копійку та гривню. Заохочуйте її прагнення виконувати додаткову роботу, крім основних обов'язків, за окрему плату.

- Підтримуйте дитину в тому, що їй цікаво. Дозвольте дитині займатися цим, не відчуваючи почуття провини за те, що якісь інші заняття, менш цікаві, він пропускає. Зрозуміло, батьки не хочуть, щоб їх дитина прогулювала заняття, проте займатися улюбленими речами для дитини не менш важливо, ніж нелюбимими, але необхідними.

- Намагайтеся не перевантажувати дитину. Усім дітям необхідно трохи вільного часу вдень, щоб відпочити та обміркувати нові задуми. Втоmlений розум не може генерувати нові ідеї.

- Вибирайте для дитини такі заняття і гуртки, які стимулюють творчу активність.

- Радьте дитині більше висловлювати свою думку про події, що відбулися з ним, навіть якщо вона не збігається з вашою. Це хороша можливість поговорити про ваші сподівання і прагнення та водночас створити сприятливе середовище, в якій дитина не боялася б висловлювати свої думки. Не дозволяючи дітям ділитися переживаннями та ідеями, ви не розвиваєте їх уяву.

- Підтримуйте ризиковані проекти. Навіть якщо ви самі віддаєте перевагу не ризикувати, діти повинні відчувати своє право, хоча б раз у житті, зробити щось, що виходить за межі звичного і буденного. Ризик лежить в основі геніальних ідей і нових можливостей, діти не повинні боятися ризикувати.

Обґрунтовуючи зміст поняття "культура споживання" в дітей дошкільного віку, А. Крулехт визначив, що виховання основ культури споживання становить формування складного особистісного утворення, основою якого є система усвідомлених цінностей дитини, зумовлене віковими особливостями. Автор вважає, що для дошкільників 5–6 років значущими ситуаціями використання матеріальних ресурсів можуть бути ситуації конструювання з різноманітного матеріалу. Ураховуючи доступність та привабливість конструювання для дітей, ситуації, що потребують розумного використання наявних ресурсів набувають особливого значення для результативності цієї роботи (Крулехт, 2009: 15).

Формування навичок культури споживання тісно пов'язана з економічним вихованням і економічною культурою. Термін "економічна компетентність" майже цілком переплітається з терміном "економічне виховання". Як зазначає Л. А. Мацко:, "економічне виховання передбачає вирішення таких задач, як розвиток економічного мислення особистості для правильного розуміння дії законів і явищ економічного життя; формування глибокого розуміння процесів суспільного розвитку, розуміння ролі праці і свого місця в трудовому процесі; виховання дбайливого ставлення до державної власності, особливо в сьогоднішніх ринкових відносинах; вироблення умінь, що дадуть можливість брати активну участь в економічній діяльності та виробництві" (Мацко, 2010).

Економічна культура – спосіб (структура механізмів) взаємодії економічної свідомості (як відображення економічних відносин і пізнання економічних законів) і економічного мислення (як відображення включення в економічну діяльність), що регулює участь індивідів і соціальних груп в економічній діяльності та ступінь їхньої самореалізації в тих або інших типах економічної поведінки. Чим досконаліше спосіб цієї взаємодії, тим ефективніше економічна діяльність і раціональніша економічна поведінка, тим, отже, – вище рівень економічної культури. (Економічна енциклопедія, 2000).

Структура культури споживання утворена наступними компонентами:

- цінність – значущість товару або послуги для людини й суспільства, розуміння їх корисності;
- норми – стандарти поведінки у сфері споживання, звані культурою;
- ідеали – уявлення, котрі є орієнтирами споживчих бажань і пошуків;
- зразки – рекомендовані моделі поведінки, якості товарів, які досяжні, але доступні далеко не всім;
- мова – її невербальні форми допомагають заявити щодо відносності до певної соціальної групи;
- санкції – реакції суспільства на дотримання і недотримання норм, проявляються у формах захоплення, схвалення або засудження, насмішок, знущань і т. д.

На думку вчених, основа культури споживання дошкільників містить кілька взаємопов'язаних компонентів. Варіанти компонування трапляються різні, але, аналізуючи зміст, можна сказати, що розподіл компонентів є досить типовим: емоційно-ціннісний, когнітивний, мотиваційно-діяльнний. Емоційно-ціннісний компонент включає ставлення дитини до цінностей матеріальної культури, досвіду користування з якими набуває в процесі діяльності. Когнітивний компонент пов'язаний зі знаннями у сфері культури споживання, їх усвідомленням та розумінням необхідності в різних життєвих ситуаціях. Мотиваційно-діяльнний – усвідомлені дії, завдяки яким дитина реалізує досвід культури споживання. Особливого значення у зв'язку з цим набуває бажання дотримуватися правил культури споживання та наслідувати їх у будь-яких обставинах. На думку А. Крулехта, саме діяльнний компонент формує структурно-змістові характеристики культури споживання. Учений довів це, звертаючи особливу увагу на конструктивну діяльність дітей старшого дошкільного віку із "бросовим" матеріалом, де стрижнем соціального досвіду дитини є свідомою діяльність (Крулехт, 2009).

Висновки. Отже, у дітей старшого дошкільного віку формування основ культури споживання розглядаємо як процес цілеспрямованої, систематичної взаємодії дорослих (вихователів, батьків) і вихованців, під час якого відбувається набуття дітьми стійких навичок культури споживання в побуті, соціумі, різних видах діяльності. Культура споживання не зводиться до формального виконання правил. Вона тісно пов'язана з бажаннями, можливостями та усвідомленим наслідуванням кращих прикладів культури споживання. Таким чином, перш за все, саме навички культурного споживання в контексті економічного виховання замалечку є однією із головних складових формування свідомого громадянина сучасного суспільства в майбутньому.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методично обґрунтованих підходів щодо формування споживчих уявлень у дітей старшого дошкільного віку в контексті економічного виховання в умовах закладу дошкільної освіти та сім'ї. Дослідження будуть зосереджені на вивченні досвіду інших країн стосовно цього питання, аналізі навчальних програм із проблеми та визначенні критеріїв, показників та рівнів сформованості економічної компетентності та сформованості споживчих навичок дітей старшого дошкільного віку.

Література

Бабицкая Т. В. Отношения к деньгам в детском возрасте как аспект экономической социализации / Т. В. Бабицкая // Психология и экономика : тр. 2-й Всерос. конф. по эконом. психологии. – Калуга, 2002. – С. 153–155.

Богдан Т. М. Формування економічного досвіду старших дошкільників / Т. М. Богдан, Н. В. Найдзон // Вісн. Черніг. нац. пед. ун-ту. Сер: Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 125. – С. 296–299.

Гриценчук О. О. Впровадження основ споживчих знань у систему загальної середньої освіти в Україні : аналіт. комент. / О. О. Гриценчук, О. О.

Овчарук. – Київ, 2007. – 22 с.

Гузев В.В. Образовательная технология: от приема до философии. – М.: Сентябрь, 1996. – 112 с.

Гуревич Р.С. Застосування мультимедійних засобів навчання та глобальних інформаційних мереж у наукових дослідженнях : посібник / Р. С. Гуревич, О. В. Шестопалюк, Л. С. Шевченко. – Вінниця, 2004. – 235 с.

Економічна енциклопедія : У трьох томах. Т.2./ С. В. Мочерний (відп. ред. та ін.). – К.: Академія, 2001. – 848 с.

Іванчук С. А. Аналіз вивчення ставлення педагогів та батьків до проблеми виховання культури споживання у дітей старшого дошкільного віку / Сабіна Айдинівна Іванчук // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України ; за ред. С.Д. Максименко. – Харків: КЦ ФОП Іванової М. А., 2015. – Т. 4, вип. 11: Психологія розвитку дошкільника. – С. 68–77.

Іванчук С. А. До проблеми визначення рівнів вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку / Сабіна Айдинівна Іванчук // Людинознавчі студії зб. наук. пр. Сер.: Педагогіка / Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка; редкол.: М. Чепіль (голов. ред.) [та ін.]. – Дрогобич: Вид. від. ДДПУ ім. І. Франка, 2016. – Вип. 3/35. – С. 118–127.

Іванчук С. А. До проблеми визначення рівнів вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку / Сабіна Айдинівна Іванчук // Людинознавчі студії зб. наук. пр. Сер.: Педагогіка / Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка; редкол.: М. Чепіль (голов. ред.) [та ін.]. – Дрогобич: Вид. від. ДДПУ ім. І. Франка, 2016. – Вип. 3/35. – С. 118–127.

Кондрашова Л.В., Імітаційно-ігрове навчання у вищій школі: навч. посібник/ Кондрашова Л.В., Вієвська М.Г., Савченко Л.А. – Кривий ріг, 2001.

Крулехт А. А. Конструирование из бросового материала как средство воспитания основ культуры потребления у мальчиков 5-6 лет: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 "Теория и методика дошкольного образования" / Крулехт А. А. – Елец, 2009. – 20 с.

Лохвицька Л. Формування споживчих знань як чинник соціалізації дітей дошкільного віку. Вісник Інституту розвитку дитини. Вип.6. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць. – К.: Вид.Нац. пед.університету ім. М.П.Драгоманова, 2009. – С. 97– 102.

Мацко Л. А. Основи психології та педагогіки: навч. посібник. – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 158 с.

References

Baby`czkaya T. V. (2002). *Otnosheny`ya k den`gam v detskom vozraste kak aspekt ekonomy`cheskoj socy`aly`zacy`y`* [Children's attitudes towards money as an aspect of economic socialization], *Psychology`ya y` ekonomy`ka* : tr. 2-j Vseros. konf. po ekonom. psy`xology`y` . – Psychology and Economics: Tr. 2nd All-Russia. conf. on economy. psychology, 153–155 : Kaluga [in Russian].

Bogdan T. M. (2015). *Formuvannya ekonomichnogo dosvidu starshy`x doshkil`ny`kiv* [Formation of economic experience of senior preschoolers]. *Visn. Chernig. nacz. ped. un-tu. Ser: Pedagogichni nauky`*. – Visn. Chernihiv. nat. ped. un-tu. Ser: Pedagogical sciences, 25, 296-299 [in Ukrainian].

Gry`cenchuk O. O. (2007) *Vprovadzhennya osnov spozhy`vchy`x znan` u sy`stemu zagal`noyi seredn`oyi osvity` v Ukrayini : analit. koment.* [Introduction of consumer knowledge bases in the system of general secondary education in Ukraine: analyst. comment.], 22 : Kiev [in Ukrainian].

Guzeev V.V. (1996) *Obrazovatel`naya texnologya: ot pry`ema do fy`losofy`y`*. [Educational technology: from reception to philosophy.] : М.: Sentyabr` ,

112 [in Russian]

Gurev'y ch R.S. (2004) *Zastosuvannya mul'ty'medijny'x zasobiv navchannya ta global'ny'x informacijny'x merezh u naukovy'x doslidzhennyax : posibny'k* [The use of multimedia learning tools and global information networks in research: a guide], 235 : Vinny' cya [in Ukrainian]

Ekonomichna ency'klopediya : U tr'ox tomah. T.2. (2001), 848. In S. V. Mocherny'j, (Ed.) K.: Akademiya [in Ukrainian]

Ivanchuk S. A. (2015) *Analiz vy'vchennya stavlennya pedagogiv ta bat'kiv do problemy' vy'xovannya kul'tury' spozhy'vannya u ditej starshogo doshkil'nogo viku* [Analysis of the study of the attitude of teachers and parents to the problem of educating the culture of consumption in older preschool children], (pp. 68-77). In S.D. Maksy'menko, (Ed.). Kharkiv : Institute of Psychology. GS Kostyuk NAPS of Ukraine, Psy'xologiya rozvy'tku doshkil'ny'ka – Psychology of preschool development, 11 [in Ukrainian]

Ivanchuk S. A. *Do problemy' vy'znachennya rivniv vy'xovanosti osnov kul'tury' spozhy'vannya u ditej starshogo doshkil'nogo viku* [To the problem of determining the levels of education of the basics of the culture of consumption in older preschool children], (pp. 118-127). In M. Chepil, (Ed.). Drohobich : Drohob. state ped. un-tu them. I. Franko, Vy'd. vid. DDPU im. I. Franka, 3/35 [in Ukrainian]

Kondrashova L.V. (2001) *Imitacijno-igrove navchannya u vy'shjih shkoli: navch. posibny'k* [Imitation and game training in high school: textbook. manual], Krivoy Rog : [in Ukrainian]

Krulext A. A. (2009) *Konstruy'rovany'e y'z brosovogo materiy'ala kak sredstvo vosp'y'tany'ya osnov kul'tury' potrebleny'ya u mal'ch'y'kov 5-6 let: avtoref. dy's. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk: specz. 13.00.07 "Teory'ya y' metody'ka doshkol'nogo obrazovany'ya"* [Construction from waste material as a means of educating the basics of consumer culture in boys 5-6 years: author's ref. dis. for science. degree of Cand. ped. Science: special. 13.00.07 "Theory and methods of preschool education"]. 20, Yelets [in Russian]

Loxvy'cz'ka L. (2009) *Formuvannya spozhy'vchy'x znan' yak chy'nny'k socializaciyi ditej doshkil'nogo viku* [Formation of consumer knowledge as a factor in the socialization of preschool children], *Visny'k Insty'tutu rozvy'tku dy'ty'ny'.* Seriya: Filosofiya, pedagogika, psy'xologiya: Zbirny'k naukovy'x prac'z'. – Bulletin of the Institute of Child Development. Series: Philosophy, pedagogy, psychology: Collection of scientific works., 6 : K. : Vid.Nats. Pedagogical University. MPDragomanova, 97-102 [in Ukrainian]

Maczko L. A. (2010) *Osnovy' psy'xologiyi ta pedagogiky': navch. posibny'k.* [Fundamentals of psychology and pedagogy: textbook. manual], Vinnitsa : VNTU, 158 [in Ukrainian]

АНОТАЦІЯ

Сьогодні актуально починати формування навичок культурного споживання вже з дошкільного віку та є невідкладним процесом, бо несвоєчасність може негативно позначитися на формуванні основних характеристик особистості, загальмує набуття життєвого соціального досвіду.

Стаття є оглядовою, в якій актуалізується проблема формування споживчих знань у дітей старшого дошкільного віку в контексті економічного виховання. Мета статті – висвітлити, проаналізувати та охарактеризувати головні навички культури споживання як підґрунтя до оволодіння основами економічної компетентності дітей у розвивальному середовищі закладу дошкільної освіти та сім'ї. Для реалізації поставленої мети ми виокремили ряд завдань: уточнити основні поняття "культура споживання", "економічна

культура", "економічне виховання"; обґрунтувати взаємозалежність процесів економічного споживання та виховання; визначити принципи та психолого-педагогічні передумови формування навичок культурного споживання в дітей старшого дошкільного віку.

Актуальність теми полягає в тому, що в умовах глобального поширення масової культури, ключовими цінностями якої виступають розваги та споживання, необхідно спрямовувати на чітке формування в дітей старшого дошкільного віку соціально значущих цінностей, знань, норм і зразків поведінки, правильного поєднання в споживанні матеріального і духовного, що має стати цілеспрямованим і систематичним педагогічним процесом.

Формування основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку розглядається, як процес цілеспрямованої, систематичної взаємодії дорослих (вихователів, батьків) і вихованців, під час якого відбувається набуття дітьми стійких навичок культури споживання в побуті, соціумі, різних видах діяльності.

У статті досліджується необхідність формування культури споживання саме на заняттях з економічного виховання дітей в умовах закладу дошкільної освіти. Проведено аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми формування споживчих уявлень. Розкрито особливості підготовки дошкільників до засвоєння початкових знань з економіки та з'ясовано взаємозв'язок між економічним вихованням та культурою споживання

Ключові слова: навички споживання, культура споживання, економічна культура, економічне виховання, економічна компетентність.